

Tomasz Tadeusz Koncewicz

Nowe przemyślenia wspólnotowego systemu ochrony prawnej : zmiany jurysdykcji Trybunału Sprawiedliwości

Palestra 49/11-12(563-564), 216-217

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z WOKANDY LUKSEMBURGA

Tomasz Tadeusz Koncewicz

NOWE PRZEMYŚLENIA WSPÓLNOTOWEGO SYSTEMU OCHRONY PRAWNEJ. ZMIANY JURYSDYKCJI TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

W 2004 r., wraz z przystąpieniem do Unii nowych państw członkowskich zmianie uległ sposób repartycji jurysdykcji pomiędzy Trybunał Sprawiedliwości a Sąd Pierwszej Instancji. Nie chodzi jednak o samo proste przekazywanie nowych kompetencji temu drugiemu, skoro od samego początku istnienia Sądu (tj. od 1989 r.) jego jurysdykcja podlegała stopniowemu rozszerzeniu. Uważam jednak, że dzisiaj za powierzeniem nowych funkcji Sądowi Pierwszej Instancji kryje się proces o bardziej ogólnym znaczeniu: jest nim nowa koncepcja wspólnotowego systemu ochrony prawnej oraz wynikająca zeń fluktuacja roli Trybunału Sprawiedliwości.

Sąd Pierwszej Instancji został powołany jako wspólnotowy sąd administracyjny z myślą zapewnienia ochrony prawnej podmiotom prywatnym przed wspólnotowymi aktami prawnymi. Dzisiaj więc wszystkie skargi bezpośrednie wnoszone przez osoby fizyczne i prawne, także w sprawach pomocy państwa i antydumpingowych, są składane do Sądu Pierwszej Instancji. Artykuł 225 Traktatu rzymskiego w wersji pierwotnej wyłączał wprawdzie *expressis verbis* skargi wnoszone przez państwa członkowskie i instytucje spod jurysdykcji Sądu, ale ograniczenie takie zostało z czasem usunięte, otwierając tym samym możliwość dalszego poszerzenia jurysdykcji Sądu również o te sprawy. Dzisiaj bowiem nowy art. 225 Traktatu przewiduje, że Sąd korzysta z jurysdykcji w zakresie wszystkich skarg bezpośrednich z wyjątkiem tych, które Statut przekazuje do kompetencji Trybunału. To oznacza prawdziwą zmianę filozofii, według której oba sądy dotychczas funkcjonowały: jurysdykcja Sądu Pierwszej Instancji wychodzi na plan pierwszy, a funkcja i jurysdykcja Trybunału ma w coraz większym stopniu mieć charakter kontrolny i spajający system. Nowy etap w tym procesie stanowi poszerzenie Wspólnoty. Od 1 maja 2004 r. do Statutu Trybunału została wprowadzona bardzo znamienna zmiana. W jej wyniku Trybunał zachowuje jurysdykcję jedynie w skargach bezpośrednich kierowanych przez państwa członkowskie przeciwko aktowi prawnemu Parlamentu i Rady oraz przeciwko bezczynności tych dwóch instytucji. We wszystkich innych sprawach sądem właściwym dla państw członkowskich jest Sąd Pierwszej Instancji, z

zastrzeżeniem możliwości odwołania do Trybunału, co odrębnie określa Statut Trybunału. Dlatego też skarga Polski przeciwko Komisji została po 1 maja złożona w Sądzie Pierwszej Instancji, a nie w Trybunale.

Z równie fundamentalną zmianą mamy do czynienia w przypadku orzeczeń wstępnych. Kompetencja do ich wydawania na wniosek sądów krajowych stanowiła dotychczas wyłączną domenę Trybunału. Zawsze podkreślano, że Trybunał powinien za wszelką cenę zachować wyłączną kompetencję w tym zakresie, skoro w grę wchodziło zapewnienie jednolitości w stosowaniu i interpretacji prawa wspólnotowego. Nowy artykuł 225 Traktatu rzymskiego czyni pierwszy krok w kierunku przemyślenia zasadności tak bezwzględного wyłączenia Sądu od wydawania orzeczeń wstępnych. Uzyskuje on bowiem po raz pierwszy kompetencję do wydawania orzeczeń wstępnych w sprawach, które zostaną szczegółowo określone w Statucie Trybunału. Przekazanie, aczkolwiek rewolucyjne, ma jednak charakter ściśle kontrolowany. Jeżeli bowiem Sąd uzna, że w sprawie, w której korzysta z kompetencji do wydania orzeczenia wstępnego, zachodzi potrzeba wydania orzeczenia co do zasady, które mogłoby mieć wpływ na jedność lub spójność prawa wspólnotowego, może przekazać sprawę do rozstrzygnięcia przez Trybunał. Ponadto sam Trybunał uzyskuje możliwość ingerencji, skoro zgodnie z art. 225 ust. 3 może wyjątkowo (*exceptionally*) przeprowadzić kontrolę orzeczenia wydanego przez Sąd Pierwszej Instancji na wniosek sądu krajowego. Stanie się tak, gdy w ocenie Trybunału wymaga tego potrzeba zapewnienia jedności i spójności prawa wspólnotowego. W tym też celu Pierwszy Rzecznik Generalny uzyskuje kompetencję do wystąpienia w terminie jednego miesiąca od wydania przez Sąd Pierwszej Instancji kwestionowanego orzeczenia do Trybunału z wnioskiem o przeprowadzenie takiej kontroli. Wówczas Trybunał ma kolejny 1 miesiąc na zadecydowanie, czy istnieją podstawy do skorzystania z tej kompetencji kontrolnej i przychylenie się do wniosku.

Tylko te dwie przedstawione powyżej pokrótce zmiany oznaczają, że musimy na nowo spojrzeć na wzajemne stosunki pomiędzy Trybunałem i Sądem Pierwszej Instancji. Dzisiaj podział jurysdykcji pomiędzy obydwojma sądami oparty jest na innym aniżeli wcześniej założeniu: to jurysdykcja Sądu Pierwszej Instancji jest regułą, bez względu na to, kto jest skarżącym, a Trybunału wyjątkiem, tylko wówczas gdy istnieje przepis szczególny obalający domniemanie na korzyść jurysdykcji Sądu.

Błędem byłoby jednak przyjęcie, że w procesie zmiany nie możemy odkodować pewnego stałego i zawsze obecnego elementu o charakterze stabilizującym, który każdą zmianę w jurysdykcji każe odczytywać w świetle pewnej nadrzędnej wartości, wobec której wprowadzana zmiana ma spełniać służebną funkcję. Identyczne pozostaje bowiem zadanie sądów wspólnotowych ujęte w kluczowym dla całego systemu prawa europejskiego artykule 220 Traktatu: zapewnienie, że w procesie stosowania i interpretacji Traktatu prawo jest przestrzegane. Dzisiaj artykuł ten jest wzmocniony i wzbogacony, ponieważ obok Trybunału Sprawiedliwości, zapewnienie przestrzegania prawa jest także obowiązkiem Sądu Pierwszej Instancji w ramach nowej „wspólnotowej konfiguracji jurysdykcyjnej”.